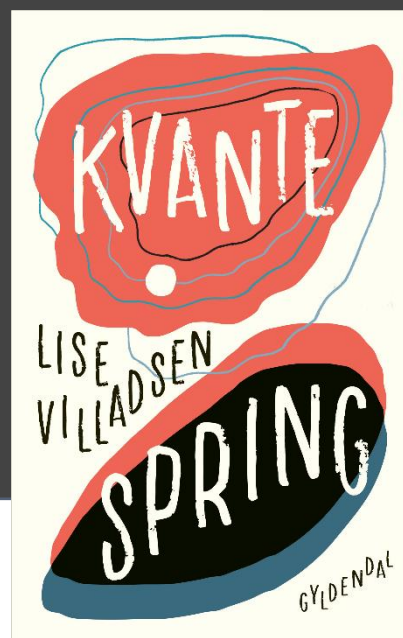

Litteraturguide fra Gyldendal

Kvantespring

Af Lise Villadsen

Indledning

I denne litteraturguide finder du forslag til forskellige undervisningsaktiviteter, som du og dine elever kan arbejde med, når I læser hovedværket *Kvantespring* af Lise Villadsen. I mødet med de forskellige aktiviteter tilegner eleverne sig danskfaglige begreber, der både har afsæt i sansemæssige oplevelser samt en mere traditionel tilgang til analyse og fortolkning.

Målgruppe

Slutningen af 8. klasse og 9.-10. klasse.

Forfatter

Pernille Sloth Lindhardt.

Om værket

Astrid er 17 år og går i 1.g. Egentlig burde hendes liv handle om venner, fester og fyre, men sådan ser virkeligheden ikke ud, da hendes to år ældre søster, Cecilie, lider af angst. Cecilies angst er så voldsom, at hun har svært ved at klare de mest basale ting i hverdagen. Hele familien er under et enormt pres, og kollapset lurer under overfladen. Jo mere Cecilies liv går i stå, jo større ansvar pålægger forældrene Astrid. De mener, hun skal tage sig mere af sin søster.

Presset medfører, at Astrid har svært ved at mærke sig selv. Hendes liv reduceres til at tilfredsstille Cecilies behov, og venner plus en kommende interrail tur sættes på standby. Nye konflikter opstår, da Astrid forelsker sig i Kristoffer, der går i Cecilies klasse. Cecilie bliver jaloux og forsøger at få Astrid til at droppe forholdet til ham. Men Astrid siger fra.

Hun vælger at trodse sin søsters behov og i stedet følge sit eget. Da Cecilies angst forværres, og hun kommer på psykiatrisk akutmodtagelse, bebrejder Astrid sig selv og stikker af hjemmefra fra den uudholdelige situation.

Nænsomt føres læseren ind i hverdagen hos en skrøbelig familie, hvor Cecilies angst fylder alt. I takt med at hun får det værre, tilspidses situationen på hjemmefronten, og forældrene formår ikke at kommunikere ordentligt. Et tungt ansvar lægges på Astrids skuldre, som hun har svært ved at kapere. Da alt drejer sig om Cecilie og hendes angst, kommer forældrene til at overse Astrids følelser og behov for at have nogen at støtte sig op ad.

Kan man overhovedet holde fast i sin egen identitet, når alt drejer sig om en søster, der er syg? Og er det okay at leve sit eget liv og være glad, når den man er tættest på lider?

Om forfatteren

Lise Villadsen er født i 1985 og uddannet cand.mag. i dansk og filosofi ved Københavns Universitet. Hun debuterede i 2018 med den anmelderroste roman, *Tigerhjerter*.

Ønsket om at blive forfatter spirede allerede i teenageårene. Men efter flere mislykkede forsøg på at få udgivet sine historier, opgav hun forfatterdrømmen og lagde skriverierne på hylden. At Lise Villadsen alligevel endte med at gå forfattervejen, tilskriver hun selv et møde med en præst på Rigshospitalet. Dengang stod hun midt i en personlig krise, som bundede i et brændende ønske om at blive forælder. Præsten gav hende et råd, der blev startskuddet til at skrive på fuldtid. Han opfordrede hende til at række ud efter de drømme, som hun kunne nå.

I dag har Lise Villadsen udgivet seks ungdomsromaner, hvor flere er solgt til udlandet. Skrivestilen er minimalistisk, og forfatteren efterlader tomme pladser, der engagerer og tvinger læseren til at tage stilling til teksten.

Hovedkaraktererne i hendes ungdomsromaner er viljefaste, modige og til tider trodsige. Fortællingerne bevæger sig mellem det smertelige og komiske, som mange teenagere kan relatere sig til. *”Det er alvorligt at vokse ud af barndommen og pludselig skulle forholde sig til alle de svære dilemmaer, man som teenager kan stå med i dag.”* (Marie Hjørnet Nielsen, 2020).

Kilde:

Marie Hjørnet Nielsen, *Lise Villadsen*, Forfatterweb.dk 2020

<https://forfatterweb.dk/villadsen-lise>

Læseprocessen

Romanen kan inddeles i tre dele for at lette læseprocessen og hjælpe eleverne til at holde styr på handlingen. I hver af de tre dele er der udarbejdet nogle aktiviteter, som støtter elevernes kendskab til romanens personer og deres indbyrdes forhold. Aktiviteten til 2. del tager udgangspunkt i de følelser og oplevelser, som romanen vækker hos dem. I denne aktivitet arbejder eleverne med at omsætte deres oplevelse af romanen til en lydfil, som beskriver den stemning, de møder forskellige steder i teksten.

Opdeling af romanen kan se således ud:

Del 1: Kapitel 1-19	Præsentation
Del 2: Kapitel 19-33	Udvikling
Del 3: Kapitel 33	Konklusion

Læreren læser de første tre kapitler højt, hvor prosodien vægtes. Prosodi er måden, hvor man varierer talens udtryk, lydstyrke og intonation. Prosodiens elementer er med til at skabe en udtryksfuld og indlevende oplæsning for eleverne, hvor de skal være koncentreret om at lytte. Når eleverne ikke er fokuserede på afkodning, giver det mulighed for at fordybe sig i tekstens univers og blive nysgerrig på handlingen. Oplæsningen giver læreren mulighed for at stoppe op og forklare ord eller udtryk, som er ukendte for eleverne. På denne måde får klassen en god, fælles opstart på romanen, hvor der er tid til at tale om romanens sprog og handling, som kan byde på livsvilkår og familierelationer, der kan være ukendte for nogle elever. I læseprocessen anbefales det at variere mellem de nedenstående læsemetoder, så der kommer fokus på elevernes automatisering, læsehastighed, prosodi og tekstforståelse.

- Læreren læser højt for eleverne
- Læsegrupperne læser højt for hinanden
- Individuel læsning
- Lyttelæsning

Aktivitet i læsegrupperne

Efter de første tre kapitler, inddeles eleverne i mindre læsegrupper, hvor de læser højt på skift. Undervejs kan eleverne hjælpe hinanden med oplæsningen, fx hvis de støder på svære ord og udtryk, de ikke forstår. Denne metode er med til at støtte læseforståelsen.

Arbejdsmetoden i læsegrupperne kan se sådan ud:

- Én elev læser højt.
- De andre noterer stikord/citater, der omhandler personerne og miljøet. Det kan også være ord eller sætninger, man undres over.
- Inden timen afsluttes, bliver gruppen enige om tre til fire tekstnedslag, der beskriver hovedpersonen.
- Eleverne skriver notaterne ind i Padlet, hvor alle har tilgang til det skrevne. Her er det vigtigt, at eleverne noterer, hvor de har deres tekstnedslag fra. Det er med til at fastholde overblikket over handlingsforløbet og kan anvendes i det kommende litteraturarbejde.

Eksempel på nedslag:

"Der er en ro over hende, der aldrig findes, når hun er vågen" (s. 4).

Dette link kan hjælpe eleverne, inden de begynder arbejdet med Padlet:

<https://www.skoletube.dk/video/501316/304cc6c237410921fbf>.

Romanens tre dele

At romanen deles op i tre dele, kan hjælpe eleverne med at danne et overblik over tekstens komposition og handling. Opdelingen sætter spot på tekstens bemærkelsesværdige begivenheder og er med til at synliggøre hovedpersonens udvikling og fortællingens forløb. Tal gerne med eleverne om, at de første to dele afsluttes med hver deres vendepunkt.

Eksempler på vendepunkter, som eleverne skal "holde øje med", når de læser, er:

- stedet, hvor hovedpersonen træffer en afgørende beslutning
- dér, hvor hovedpersonen konfronteres med et nyt eller eksisterende problem
- det sted, hvor hovedpersonens liv forandrer sig.

1. del – Præsentation

I aktiviteten her sættes der fokus på romanens hovedperson, Astrid. Eleverne skal leve sig ind i hendes liv ved at analysere og fortolke den udvikling, hun gennemlever. Dette gøres blandt andet ved, at eleverne stiller undringsspørgsmål ved de sætninger, de tidligere har skrevet ind i Padlet. Svarene er med til at gøre dem opmærksomme på Astrids udvikling og fortællingens vendepunkter.

Et vendepunkt kaldes også for et *plot point*. Plottet er det vigtige, der sker, og pointet er stedet, hvor begivenheden udspiller sig, og handlingen tager en ny drejning.

Aktivitet: Lær hovedpersonen at kende

"Personerne kommer først til "live" i det øjeblik, du læser teksten"

(Ayoe Qvist Henkel, *Sammen om at læse litteratur*, Gyldendal 2011).

I arbejdsgrupper skal der samarbejdes om at lave en personkarakteristik over romanens hovedperson. Eleverne trækker på den viden, de allerede har om teksten, via de notater og tekstnedslag, som de har udarbejdet i læsegrupperne. Da arbejdsgrupperne er nye, har de sikkert forskellige observationer, forskellige steder i teksten.

Eleverne fortsætter arbejdet på Padlet og laver en ny skabelon, der "kun" skal fortælle noget om Astrid. Her udvælger de sammen tre til fire tekstnedslag, som de mener, fortæller noget vigtigt om hovedpersonen. For at få hendes personlighed frem skal de forsøge at begrunde deres nedslag. Start med et tekstnedslag, der sætter historien i gang.

Inden eleverne uddyber tekstnedslagene, stiller de sig selv og hinanden spørgsmålene:

- Hvordan har Astrid det?
- Fortæller de forskellige tekststykker noget om hendes sindstilstand – altså om hun er glad, vred, trist, nervøs, forventningsfuld, spændt?
- Hvordan beskrives det psykiske miljø i hjemmet? Er det rart, trygt, hyggeligt, eller er det mere anspændt, utrygt, farligt?

Eksempel på uddybning af et citat:

Citat: *"Der findes en knude i min mave, der aldrig vil opløse sig. Den bor bare dernede, er flyttet ind for flere år siden. Nu strammer den til"* (s. 11).

Uddybning: *Sætningen fortæller læseren, at Astrid har det dårligt. Hun er nervøs for søsterens psykiske tilstand. Hun ved, at hun skal være stærk og hjælpe Cecilie, så de følelser, hun selv har, er flyttet ned i maven, hvor de trykker og gør ondt.*

Karakteristikken af Astrid skal indeholde:

- Udseende
- Adfærd
- Social status på gymnasiet
- Relationen til søsteren
- Hovedpersonens selvforståelse
- Stemningen i hjemmet
- Første vendepunkt.

Opsamling i klassen

Klassen følger fælles op på arbejdet med personkarakteristikken, hvorefter nogle uddybende spørgsmål kan diskuteres. Først fremlægger grupperne deres karakteristikker, hvor de drøfter de forskellige iagttagelser og tolkninger. Det kan gøres ved, at eleverne giver hinanden adgang til Padlet.

Spørgsmål til drøftelse i klassen:

- Hvordan påvirker søsterens angst Astrids liv?
- Hvordan tror I, det er at være i familie med en søskende, som har det så svært som Cecilie?
- Er der forskel på Astrids opførsel i hjemmet og på gymnasiet?
- Hvordan afspejler stemningen i hjemmet Astrids væremåde?
- Hvor indtræffer romanens første vendepunkt? Forklar, hvorfor I mener, handlingen tager en drejning netop her, og hvad det er, der udløser ændringen i historien?
- Hvad har I lyst til at undersøge nærmere i teksten?

2. del – Udvikling

Eleverne skal nu arbejde med teksten gennem sanserne for at komme dybere ind i romanens univers. Litteratur giver os mulighed for at bearbejde svære følelser som jalousi, angst og svigt. Ved at møde teksten med sanserne "forrest" får eleverne mulighed for at sætte ord på deres personlige møde med fortællingen. Aktivitetens første del tager udgangspunkt i hovedpersonens udvikling. Eleverne skal omsætte deres personlige indtryk og oplevelse af en udvalgt scene til en selvkomponeret lydfil, der beskriver hovedpersonens sindsstemning.

I arbejdet med at omsætte de udvalgte scener til lyd skal eleverne være opmærksomme på tekstens komposition. Det er vigtigt, at der udarbejdes en korrekt kronologi mellem de forskellige scener, hvor overgangene tydeliggøres. Opgaven er med til at lede elevernes opmærksomhed hen på hvor og hvordan, der kan iagttages sceneskift i fortællingen.

Aktivitet: Komponér en stemning

Individuelt finder eleverne hver især frem til en scene, der beskriver en stemning i romanen. Stemningen giver læseren et indblik i hovedpersonens sindstilstand – er hun glad, trist, vred osv. Eleverne prøver at sætte ord på hvilke følelser, der kommer til udtryk, og hvordan man som læser opfanger dem. Scenen skrives ind i Padlet på samme måde som den tidligere opgave i 1. del. I arbejdsgrupperne fortsættes arbejdet, hvor der udveksles personlige oplevelser, og hvor alle kommer til orde og bidrager.

Via linket til Soundation på Skoletube følger grupperne de seks trin, der beskriver, hvordan lydfilen udarbejdes: <https://skoletubeguide.dk/project/soundation/>

Opgave til eleverne:

- Find musik, der beskriver stemningerne i de forskellige scener
- Vælg en musikform, der passer sammen i tempo og beat
- Tydeliggør overgangene mellem jeres scener
- Anvend gerne melodier med og uden vokal
- Del lydfilen på Skoletubes egen kanal.

Opsamling i klassen

Eleverne lytter til de forskellige lydfiler og giver respons på de stemninger, grupperne har skabt. På den måde udveksles tanker og viden om hovedpersonen med de andre i klassen. Imens lydfilerne afspilles, skal de overveje:

- Hvad kommer I til at tænke på, når I hører lydfilen?
- Hvilke følelser kalder musikken på hos jer?
- Hvad tænker I om overgangene mellem scenerne? Er de tydelige?

Læreren afslutter arbejdet med en fælles drøftelse i klassen.

Spørgsmål til drøftelse:

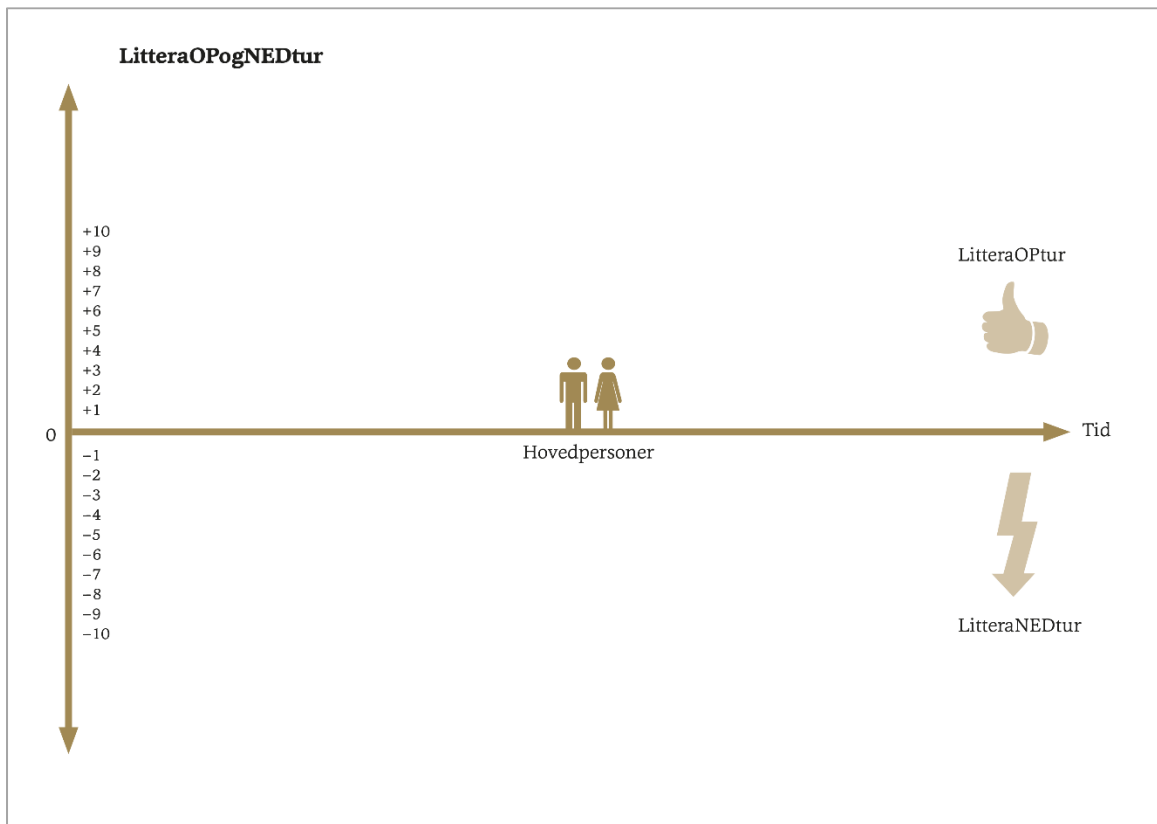
- Hvordan vil I beskrive Astrid, hvis I kun lytter til de lydfiler, der er skabt?
- Hvordan vil I beskrive hende uden lyd?
- Hvilken rolle har hun i familien?
- Hvorfor vælger Astrid at tage med Kristoffer ud at sejle, selvom hun ved, Cecilie har det dårligt? (s.142). Hvad siger den scene om Astrid?
- Kan I forstå Astrids adfærd og valg, efter I nu ved mere om hjemmemiljøet?
- Hvor i romanen indtræffer fortællingens andet vendepunkt? Kan man se det ud fra en stemning eller et scenskift?
- Hvad fremstår som vigtigt i teksten?

3. del – Konklusion

Romanen byder på flere op- og nedture for hovedpersonen, som eleverne skal sammenfatte i aktiviteten her. De skal bruge tekstnedslagene fra Padlet til at udarbejde et humørbarometer, der stiller skarpt på hovedpersonens udvikling. Ud fra de nedslag, de allerede har skrevet ind i Padlet, kan eleverne få et mere nuanceret svar på, hvordan Astrid har det. Tekstnedslagene placeres i en *LitteraOPogNEDturs*-model på en skala fra -10 til +10, hvor 0 er det neutrale i forhold til hovedpersonens sindstilstand. Når citaterne om hovedpersonen er på plads i modellen, placeres de to plot points/vendepunkter, der er med til at synliggøre de vigtigste begivenheder i romanen. På den måde kan eleverne opnå større indsigt i hovedpersonens udvikling, fortællingens vendepunkter og tekstens komposition.

Aktivitet: LitteraOPogNEDtur

LitteraOPogNEDtur. Model fra *Grib litteraturen – 50 litteraturredidaktiske greb*, Gyldendal 2020.

Det første tekstnedslag, der indsættes på humørbarometeret, er taget fra fortællingens begyndelse. Ud fra elevernes iagttagelser placeres nedslaget på skalaen fra -10 til +10, hvor 0 er det neutrale i forhold til hovedpersonens sindstilstand. Når alle tekstnedslag er sat ind på humørbarometeret, vil eleverne blive opmærksomme på den graf, der nu kommer til syne på modellen. Grafen viser hovedpersonens op- og nedture og hendes udvikling undervejs i romanen. Grafen kan også fortælle eleverne, hvilke begivenheder der er vigtige, og som får betydning for både hovedpersonens og fortællingens udvikling.

Der er mulighed for at videreudvikle grafen til en handlingslinje eller berettermodellen. Det kan give eleverne et større indblik i tekstdelens funktion og et overblik over det vigtigste i romanens opbygning.

Opgave til eleverne:

- Tekstnedslag fra Padlet sættes ind på LitteraOPogNEDturs-modellen
- Nedslagene placeres i kronologisk rækkefølge.

Når dette arbejde er færdigt, diskuterer gruppen følgende:

- Hvordan er Astrids udvikling forløbet, hvis I ser på humørbarometret?
- Hvilken stemning er dominerende i teksten? Hvordan vil I beskrive den?
- Hvis I kunne spørge Astrid om noget nu, hvad skulle det så være?

Arbejdet afsluttes med, at eleverne fremlægger deres humørbarometre for hinanden. I plenum diskuteres og analyseres hovedpersonens udvikling og oplevelser. Til sidst følger læreren op med en fælles drøftelse i klassen.

Spørgsmål til drøftelse:

- Hvordan vil I beskrive tekstens slutning?
- Hvad fremstår nu som vigtigt?
- Synes I, at titlen passer til romanen?
- Er der noget i fortællingen, I mangler svar på?
- Hvilke tanker har romanen sat i gang hos jer?
- Hvad mener I, er det vigtigste tema i romanen?

Ud af skyggen

Eleverne skal undersøge og fortolke romanens tema og motiv. Aktiviteten tager udgangspunkt i de opgaver, som de tidligere har arbejdet med i analysen. For at komme dybere ned i romanens lag skal eleverne være bevidste om, hvilke hoved-og sidetemaer der optræder i fortællingen. At finde frem til, hvad romanen indeholder på et dybere niveau, kan forklares med to udsagn:

- Motivet er det, som teksten *handler* om
- Temaet stikker lidt dybere og kan overordnet betegnes som *dét*, teksten *drejer sig* om, nemlig selve hovedkonflikten.

Aktivitet: Børn i skyggen

For at få helt styr på hvilke temaer der er dominerende i romanen, kan det være en hjælp at vende tilbage til humørbarometret, for at se på de tekstnedslag der er indsat på modellen. Er der nogle af nedslagene, der går igen? Hvis ja, så prøv at forklare, hvad de fortæller noget om.

I klassen diskuteres følgende:

- Hvad er tekstens motiv?
- Hvad er romanens hovedtema?
- Hvad tror I, forfatteren har ønsket at fortælle med denne roman?
- Hvilke sidetemaer optræder, og har de indflydelse på hovedtemaet?
- Hvad har romanen lært jer?

Efter en fælles gennemgang ser I dokumentaren om "skyggebørn" på:

<https://filmcentralen.dk/grundskolen/film/skyggeborn?uniuser=piax2714>

Opsamling i klassen

Læreren samler op i klassen ved en fælles samtale.

Spørgsmål til drøftelse:

- Kender I til begrebet "skyggebørn"?
- Hvad er dokumentarens temaer og motiv?
- Hvilke følelser fik dokumentaren frem hos jer?
- Hvad kendetegner de tre "skyggesøskende"?
- Kan I se ligheden mellem dem og Astrid?
- Hvad mener I om det, Camilla sagde om, at "det raske barn kan føle sig glemt"?
Er det egoistisk eller okay at sige højt?
- Tror I, at de raske børn har behov for hjælp og hvorfor?

Perspektivering

Efter at have set og diskuteret dokumentaren skal arbejdsgrupperne nu lave deres egen udgave af podcasten *Sara & Monopolet*. Aktiviteten udarbejdes som en emnestyret podcast, hvor der udveksles holdninger og meninger om begrebet "skyggebørn". Her skal eleverne trække på de erfaringer, som de har gjort sig undervejs i forløbet. I

arbejdsprocessen er det vigtigt, at eleverne arbejder innovativt og er fokuserede på at belyse emnet fra flere vinkler. På den måde begynder eleverne perspektiveringsprocessen ved at sætte romanens hovedtema ind i en større sammenhæng. Afslutningsvist samler læreren op og sætter spot på perspektiveringen.

Aktivitet: Lav en podcast

Eleverne arbejder i programmet Soundation på Skoletube. Aktiviteten giver alle elever mulighed for at bidrage med egne holdninger og meninger. For de fleste vil det være motiverende, at deres podcast skal afspilles for et publikum. Inden arbejdet går i gang, lytter klassen sammen til podcasten *Sara & Monopolet*, hvor panelet diskuterer forskellige dilemmaer: <https://www.dr.dk/lyd/p4/mads-monopolet-podcast/sara-monopolet-podcast-61>

Hvis læreren ikke ønsker at afspille hele podcasten, anbefales det at afspille fra 06:20 til 15:41. Her diskuteres dagens første dilemma, der tager udgangspunkt i det at snyde.

Eleverne noterer følgende ned, imens læreren afspiller podcasten:

- Hvilke(t) dilemma(er) diskuteres?
- Kender I paneldeltagerne?
- Hvem er I mest enige/uenige med? Og hvorfor?
- Hvad gør podcasten for at fange sin lytter?
- Hvilke stemninger skaber overgangene mellem de forskellige dilemmaer, der diskuteres?

Læreren samler op.

Producer en podcast

Sammen skal eleverne nu producere deres egen podcast, hvor de debatterer dilemmaet: *Er der en reel risiko for, at søskende til alvorligt syge børn bliver glemt? Kan og skal skyggebørn hjælpes?*

I podcasten kan eleverne komme ind på:

- Hvordan mon det føles at være i en familie, hvor ens søster eller bror er alvorligt syg?
- Hvordan påvirkes det raske barn, når familien gennemlever så stor en krise?

- Prøv at diskutere ensomheden, angsten, frygten og håbet, som det raske barn gennemlever ved at stå på sidelinjen
- Hvordan kan skyggebarnet bibeholde sin egen identitet, når al fokus er flyttet over på det syge barn. Hvordan klares sådan en hverdag?

Følg linket: <https://skoletubeguide.dk/mads-og-monopolet/>

Når grupperne er færdige, afspiller de deres podcasts for hinanden. Efter at I har hørt de forskellige podcasts i klassen og givet respons på dem, afslutter læreren forløbet med at perspektivere romanen til elevernes eget liv. Her skal eleverne forsøge at koble deres egen viden om verden med romanens hovedtema.

Fælles i klassen kan følgende spørgsmål diskuteres:

- Kan I genkende nogle af bogens temaer fra jeres eget liv?
- Hvilke temaer og problemstillinger mener I, der fylder i et ungdomsliv i dag?
- Er bogen overhovedet relevant for vores tid? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Tror I, at bogen kan være med til at sætte fokus på begrebet "skyggebørn"? Og er det overhovedet vigtigt?
- Kender I til andre romaner, som forfatteren har skrevet? Hvis ja, kan I så pege på ligheder?
- Er I tidligere stødt på andre romaner, noveller eller måske film, der behandler samme motiv og temaer?

Mere viden om emnet "skyggebørn"

Ønskes mere viden om begrebet "skyggebørn", kan man med fordel læse mere på hjemmesiden: <https://skyggeboern.dk/om-skyggeboern>.

